

УДК 336.76: 336.717.8

Молохова Я.О., викладач кафедри економіки та права
Донецький філіал Українського Государственного
Университета финансов и международной торговли

ФІНАНСОВІ ПОСЕРЕДНИКИ ЯК ІНДИКАТОРИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

У статті розглянуто вплив фінансових посередників на соціально – економічний розвиток України. Дано оцінку сучасного стану фінансових інститутів України в умовах виходу з фінансово – економічної кризи.

Ключові слова: фінансова система, фінансові посередники, економічний розвиток.

Molochova J.O.

FINANCIAL INTERMEDIARIES AS INDICATORS OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE

The impact of financial intermediaries in the socio-economic development of Ukraine has been considered in the article. The estimation of the current situation of financial institutions in conditions of leaving from the financial crisis has been done.

Key words: Financial system, financial intermediaries, economic development.

Молохова Я.О.

ФИНАНСОВЫЕ ПОСРЕДНИКИ КАК ИНДИКАТОРЫ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ

В статье рассмотрено влияние финансовых посредников на социально – экономическое развитие Украины. Дана оценка современного состояния финансовых институтов Украины в условиях выхода из финансово – экономического кризиса.

Ключевые слова: финансовая система, финансовые посредники, экономическое развитие.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Ефективне функціонування фінансової системи України в умовах розбудови ринкової економіки неможливе без становлення та розвитку розгалуженої мережі фінансових інститутів, що створюють сприятливі умови для накопичення фінансових ресурсів, акумуляцію заощаджень та забезпечують організацію оптимального та ефективного перетворення тимчасово вільних коштів у інвестиційні ресурси для забезпечення потреб реального сектору економіки.

Л.В. Ільченко-Стойва підкреслює, що фінансові посередники є дуже важливими учасниками ринку, оскільки вони надають можливості акумуляції заощаджень індивідуальних інвесторів; знижують їх витрати на одержання позик, а також знижують ризик неповернення позики; діяльність фінансових посередників забезпечує ринкову рівновагу; знижує фінансові ризики; фінансові посередники здійснюють ефективний розподіл накопиченого капіталу в проектне інвестування. [1, с. 26–27]

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблеми діяльності та розвитку вітчизняних фінансових посередників, зокрема функціонування банківських установ та небанківських фінансових інституцій в кризовий та посткризовий періоди, досліджуються багатьма вітчизняними науковцями, такими як І.І. Д'яконовою, Л.Л. Гриценко, Л.Б. Євтухом, О. Улановським та іншими, що розглядають роль тих чи інших фінансових інститутів в побудові ефективної фінансової системи.

Цілі статті. Метою статті є узагальнення значення, напрямів та проблем функціонування вітчизняних фінансових посередників на сучасному етапі соціально-економічного розвитку країни.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Аналіз літературних джерел свідчить, що фінансові інститути, які функціонують в межах вітчизняної фінансової системи, можна поділити на дві основні групи:

1) небанківські фінансові інститути, до складу яких здебільшого відносяться страхові компанії, пенсійні фонди, кредитні спілки, інститути спільного інвестування;

2) банківські установи, діяльність яких є провідною серед фінансових інститутів, про що може свідчити найбільша частка активів банківських установ у ВВП країни, а також суми залучених ресурсів у порівнянні з небанківськими фінансовими установами. (Для порівняння: станом на 2009 рік активи вітчизняних банків склали 1001626 млн грн, а активи страхових компаній близько 41753 млн грн) [2, с. 112].

Вітчизняні науковці сходяться на думці, що в умовах розвитку ринкових відносин банківська система є одним з важливіших чинників забезпечення функціонування фінансової системи та соціально – економічного розвитку країни загалом.

Так, аналізуючи засади функціонування банківської системи України, І.І. Д'яконова акцентує увагу на стратегічній позиції банківської системи в економіці країни, обумовлюючи це тим, що «будь – які зміни в її функціонуванні впливають на інтереси всіх суб'єктів господарювання, кожного члена суспільства і разом із тим можуть призвести до

дестабілізації економічної, політичної, соціальної та інших сфер суспільного життя» [3, с. 178–179].

Так, Д.В. Шарасвський відмічає, що в умовах ринкової економіки діяльність банків знаходиться в центрі всього механізму фінансової системи, адже ними концентрується значна маса фінансових ресурсів, ефективне використання яких, за допомогою зваженої діяльності банківської системи, сприяє економічній та фінансовій міцності країни [4, с. 83].

Значимість банківських установ серед інших інститутів зумовлена роллю та функціями банківської системи, що виступає найпотужнішим учасником фінансового ринку та індикатором економічного розвитку держави. Банківська діяльність обумовлює першочергове значення банку в функціонуванні кредитного ринку та дає підстави стверджувати, що банки забезпечують фінансовими ресурсами функціонування фінансової системи, насамперед суб'єктів господарювання, через акумуляцію тимчасово вільних коштів.

Оскільки грошово-кредитна політика здійснюється через банківське регулювання, очевидно стає особлива роль банківських установ як індикатора соціально-економічного розвитку. Так, комерційні банки оперують найліквіднішими фінансовими активами, впливаючи на структуру та обсяги грошової маси в економіці, що в свою чергу позначається на стабілізації національної одиниці [5, с. 40].

Значимо, що станом на 1 січня 2010 року активи комерційних банків склали 880,3 млрд грн, або 93,5% активів всіх вітчизняних фінансових установ [6, с. 1].

Л.Б. Євтух, досліджуючи особливості функціонування банківських установ України, зазначає, що банки є активними інституційними учасниками фондового ринку, «... на якому вони виступають у ролі інвесторів, емітентів, фінансових посередників або інфраструктурних учасників» [7, с. 149].

А.Ю. Семенов, досліджуючи аспекти функціонування банківської системи, акцентує увагу на тому, що тенденції економічного зростання України безпосередньо пов'язані з функціонуванням банківської системи та реального сектору економіки, що обумовлює необхідність взаємозв'язку та фінансової взаємодії суб'єктів господарювання та фінансових інститутів [8, с. 181].

Але треба зазначити, що хоча в останні роки й спостерігається розвиток кредитування, в тому числі й реальної економіки, однак відсоткові ставки є надмірно великими, простежується орієнтація на отримання швидкого прибутку, в той час як стратегічно важливі

інноваційні проекти в галузі промисловості та будівництва є довгостроковими. Це, безумовно, створює перешкоди для ефективної взаємодії банківського та реального секторів економіки [1, с. 26] .

А.Ю. Семенов відмічає, що участь банків в інвестиційних процесах реального сектору є низькою, що обумовлено недостатньою капіталізацією банківських установ, а отже й недовірою до них [8, с. 181–187].

На жаль, сучасна українська банківська система є недосконалою та потребує значних методів коригування. Так, міжнародне рейтингове агентство «Standard & Poor's» відмічає, що діяльність українських банків здійснюється в дуже складних макроекономічних умовах нестабільності; має місце надмірна концентрація бізнесу на окремих галузях; процедури надання кредитів є неефективними; нагальним є брак коштів через розбіжності між збільшенням обсягів залучених коштів та збільшенням кредитних портфелів банків.

Також банківська діяльність пов'язана з високим ступенем ризику, зокрема обсяги надходжень іноземних позик є недостатніми, щоб «поглинути» вітчизняні кредитні ризики.

Все це обумовлює не досить стійкі позиції української банківської системи та фінансової системи загалом на світовій арені, а відтак є стримуючим фактором соціально-економічного розвитку держави [9, с. 25].

Наряду із функціонуванням банківських установ, в умовах недосконалості вітчизняного фінансового ринку, індикаторами соціально-економічного розвитку держави виступають також небанківські фінансові інститути. Сучасна недорозвиненість фінансової інфраструктури обмежує процеси перетворення заощаджень у інвестиції, тим самим стримуючи економічне зростання. Тому слід наголосити на особливому значенні як кількісного зростання, так і підвищення ефективності функціонування фінансових посередників.

Такі установи, як страхові компанії, кредитні спілки, інститути спільного інвестування, недержавні пенсійні фонди, повинні забезпечувати ефективний перерозподіл та акумуляцію фінансових ресурсів, їх ефективне використання, зокрема перетворення заощаджень на інвестиції, перелив капіталів, що здійснюються з метою забезпечення економічного розвитку країни [10, с. 60].

Досвід розвинених країн свідчить, що ефективне функціонування небанківських кредитних установ, налагоджені системи пенсійного та страхового забезпечення та загалом належне здійснення фінансового посередництва створюють умови для стабільного розвитку фінансово-

економічної системи, сприяють розв'язанню соціальних проблем в країні [11, с. 7].

Як відомо, основою економічного розвитку є наявність достатнього обсягу фінансових ресурсів, тому дуже важливими є механізми кредитування великого та малого бізнесу, споживче кредитування. Саме в сфері забезпечення ресурсами населення та малого підприємництва небанківські фінансові установи спроможні виступати як ефективно діючі фінансові посередники, що становлять конкуренцію потужним банківським установам. Адже діяльність зазначених фінансових інститутів спрямована здебільшого саме на ті категорії населення, які потребують порівняно невеликих обсягів кредитних ресурсів та мають проблеми з одержанням кредитів в банках [12, с. 8].

Простежуючи становлення небанківських фінансових інститутів, можна констатувати, що в останні роки розвиток цих установ загалом набув позитивного характеру. Аналіз літературних джерел свідчить, що в докризовий період, протягом 2005–2008 рр., спостерігалось значне зростання показників діяльності небанківських фінансових установ. Так, страхові премії, що становили в 2005 р. 12854 млн грн у 2008 р. збільшилися до 24008 млн грн; активи недержавних пенсійних фондів зросли у 18 разів; активи кредитних спілок – у 2,5 раза, активи інститутів спільного інвестування – у 20 разів. Слід відмітити, що ця тенденція до зростання мала місце до кінця 2008 р. та змінилася внаслідок негативних кризових явищ в економіці.

Але показники їх діяльності залишаються досить низькими порівняно із розвинутими країнами. Так, О. Сідельник, на нашу думку, справедливо відносить до основних причин відносно низького розвитку небанківських інститутів нерозвиненість українського фондового ринку, відсутність належного комплексу високоліквідних, прибуткових та надійних фінансових інструментів, відсутність досвіду організації діяльності, недоліки законодавчої бази в галузі регулювання зазначених інститутів та недовіру з боку населення до небанківських фінансових установ. Тобто в сучасних умовах соціально-економічного розвитку вітчизняні фінансові інститути повільно розвиваються та неспроможні повною мірою ефективно виконувати свої функції.

Висновки. Отже, розглядаючи призначення фінансових інститутів та їх роль в становленні фінансової системи, можна констатувати, що Україна, перебуваючи на шляху до створення ринкових відносин та ефективно функціонуючого фінансового сектору, потребує подальшого розвитку успішно діючих фінансових інститутів. Адже злагоджене, ефективне функціонування фінансових інститутів спроможне досягти

значного економічного ефекту через зростання обсягів інвестицій та капіталу в економіку країни.

1. Льченко-Сюйва Л.В. Роль банківської системи у проектному фінансуванні: світовий досвід та українські реалії / Л.В. Льченко-Сюйва // *Економіка та держава*. – 2008. – №8. – С. 26–29.
2. Гриценко Л.Л., Онопрієнко Є.Ю. Банківська система України: сучасний стан і напрямки розвитку / Л.Л. Гриценко, Є.Ю. Онопрієнко // *Актуальні проблеми економіки*. – 2010. – №10. – С. 111–116.
3. Д'яконова І.І. Концептуальні засади функціонування банківської системи України / І.І. Д'яконова // *Економіка промисленості / НАН України, Ін-т економіки пром-ти*. – Т.1. – 2007. – С. 178–194.
4. Шараєвський Д.В. Ефективність діяльності банківської системи як запорука сталого економічного розвитку / Д.В. Шараєвський // *Економіка та держава*. – 2011. – №7. – С. 83–85.
5. Кічурчак М. Вплив банківської системи на процес організації грошового обігу в Україні / М. Кічурчак // *Банківська справа*. – 2010. – №4. – С. 40–55.
6. Волга В. Підсумки 2009 року. Політика регулятора ринку страхування у 2010 році: Тези доп. Голови Держфінпослуг В.Волги на V Міжнар. конф. по страхуванню та перестрахованню «Київська весна 2010» / В. Волга. – 21 квітня 2010 р. – С. 1 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.dfp.ua/fileadmin / downloads/dpn/kiyv_21.04.2010.pdf](http://www.dfp.ua/fileadmin/download/dpn/kiyv_21.04.2010.pdf).
7. Євтух Л.Б. Функціональні особливості банківських установ у структурі фінансової системи України / Л.Б. Євтух // *Регіональна економіка*. – 2008. – №1. – С. 146–152.
8. Семенов А.Ю. Взаємодія банківського і реального секторів економіки України: основні тенденції / А.Ю. Семенов // *Вісник Донецького нац. ун-ту*. – Випуск. 1(16). – 2010. – С. 181–188.
9. Бобиль В. Механізм стабілізації банківської системи України в період фінансової кризи / В. Бобиль // *Банківська справа*. – 2009. – №5. – С. 25–32.
10. Рибак С.О., Коваль О.П. Інституційні інвестори фінансової системи: сучасний стан та перспективи розвитку / С.О. Рибак, О.П. Коваль // *Фінанси України*. – 2010. – №10. – С. 60–64.
11. Улановський О. Небанківський фінансовий ринок: що нового? / О. Улановський // *Консалтинг в Україні*. – 2007. – №6. – С. 6–8.
12. Криклій А.С. Конкурентний потенціал небанківських фінансових інститутів на ринку кредитних ресурсів / А.С. Криклій // *Економіка та держава*. – 2006. – №10. – С. 8–10.